

EL PROCÉS DE FORMACIÓ D'UNA VILA: ARBÚCIES.

JOAN ILLA.

Estudis local

INTRODUCCIÓ.

Des de temps reculats, l'home ha ocupat la vall d'Arbúcies i n'ha aprofitat i explotat els recursos en funció de les seves necessitats i possibilitats, segons les eines i tècniques de les quals ha disposat i de la situació socio-econòmica i política de cada moment.

L'època de turbulències i d'inseguretat del començament de l'Edat Mitjana, junt amb les invasions musulmanes, va dificultar la continuïtat del procés demogràfic i d'ocupació de la terra. És amb la reconquesta quan es comença a establir la normalitat.

PRIMERES NOTÍCIES D'ARBÚCIES.

Les primeres notícies que coneixem de la gent de la vall d'Arbúcies són del 2 de setembre de l'any 900 "els esposos Got i Espesiosa venen a Argila i a la seva muller Elísia, la quarta part d'una vinya situada al Pagus de Girona, a la vall d'Arbúcies, a l'apèndix de Palau Felmir, pel preu convingut entre ells". En aquesta data encara no es parla de nucli de població però sí que podem suposar que hi havia cases força apropades. Això se'ns confirma en aquesta venda on parla dels límits de la propietat, els quals afronten en 4 vinyes de diferents propietaris. 23 anys després en l'Acta de fundació de la parròquia d'Arbúcies tornem a trobar dades d'una altra vinya que limita amb tres vinyes més, de propietaris diferents.

Hi ha una llegenda o tradició recollida per Mn. Ramon Banús, que va ser rector d'Arbúcies en la segona meitat del S.XIX, que

designa el principi de la fundació de la població als pastors, que quan portaven el seu ramat de la muntanya a la vall, començaren a construir aquí les seves cabanes i tal vegada durant el temps de creació de la nova parròquia s'hauria originat una emigració d'habitants de les muntanyes cap a la vall, la qual cosa els oferia majors comoditats i més pastura per als seus animals; i aquesta podria ser la causa de la creació de la nova parròquia, construïda en un punt cèntric.

FUNDACIÓ DE LA PARRÒQUIA.

La data de la fundació de la parròquia d'Arbúcies, 6 de febrer del 923, podem dir que és l'inici de la vila o població d'Arbúcies. En aquest dia el noble Gayribert va dotar amb casa i terres l'església, que sota l'advocació de Sant Quirze Màrtir, acabava de construir per voluntat pròpia i a càrrec seu, a la vall d'Arbúcies. Aquestes terres li pertenyien en haver-les rebut en herència del seu pare, el Baró. El Bisbe de Girona, Vui-go, que consagrà l'església, assignà pel sosteniment de la nova parròquia que rebria els delmes (la desena part dels fruits de la terra) i fixà els límits de la seva extensió. La vila es constitueix sota un ordenament territorial dut a terme per la parròquia.

El patrimoni que va donar el noble Gayribert al prevere d'Arbúcies, en l'escriptura s'especifica: una peça de terra que va des del Torrent (avui Torrent dels Capellans) fins a la riera i les altres peces des

del Torrent fins dalt la serra. Una d'aquestes afronta amb una "estrada" (camí amb paviment que solia ser empedrat) i diferents propietaris. Això ens dona entendre que no massa lluny de l'església hi havia altres cases. La Rectoria vella, que se suposa que era la casa que va donar el noble Gayribert, estava situada el carrer Estret (avui en part desaparegut).

En aquesta època la vall ja era molt ben comunicada perquè trobem esmentat alguns camins: com el de St. Marçal (més endavant anomenat camí Marçaler) i un camí públic que per la seva situació era el camí que anava de Girona a Vic passant a prop de St. Pere Desplà.

La parròquia d'Arbúcies en el seu inici podem dir que era una parròquia rural disseminada molt poblada. En aquesta data trobem que en el perímetre o rodalia de la parròquia hi havia set esglésies i 18 cases entre viles, vilars, masos i un molí. Els seus habitants en un principi eren pagesos lliures que entraren en una situació de dependència respecte els grans propietaris els quals procuraren convertir aquesta dependència en hereditària. El Bisbe Vuigo deixà ben clar que el delme de tot el terme el rebria tot la parròquia. Però els anys posteriors als mil se n'apropriaren els nobles de la terra. En deixaren un terç per al rector i es partiren la resta.

DISTRIBUCIÓ DELS DELMES.

L'any 1280 el Bisbe de Girona acusa rebut a Agnès, viuda de Ramon de Catllar, de 300 sous per la firma feta a ella i a Geraldo de Montsoriu, fill del difunt Ponç de Montsoriu, germà de dita Agnès, de la meitat del delme d'Arbúcies.

L'any 1313 es varen escriure 76 capbreuacions, signades per Pere de Sant Antoni notari públic d'Hostalric i del Vescomtat de Cabrera sobre censos agraris i altres juraments que fan honor a Bernat de Dosrius i de Cartellà i la seva esposa Agnès. Aquest

tenia domini directe de diverses possessions de terres, drets de pastura i alguns masos de remença el qual fa jurar i reconèixer el pagès que és home propi i sòlid.

El 1316 Ramon de Sitjar, fill de Martí de Sitjar, ciutadà de Girona, reconeix tenir pel bisbe la meitat del delme d'Arbúcies, Sant Pere Desplà i Lliors i en rep la firma el 30 de setembre. A més, els monestirs de Sant Salvador de Breda i Sant Marçal i el capítol de la Seu de Vic, també tenen domini directe en diverses possessions.

LA SAGRERA.

L'any 1343 Bernat de Llèmena, rector de l'església de Sant Quirze d'Arbúcies va fer diverses capbreuacions sobre els drets que tenia en la sagrera i parròquia d'Arbúcies.

Segons l'Enciclopèdia Catalana defineix la sagrera com: "terreny sagrat, posat sota la protecció i immunitat eclesiàstica, que envoltava les esglésies consagrades. Comprendria l'església, el cementiri i l'espai inclòs dintre les trenta passes que el bisbe concedia a l'església el dia de la seva consagració. A causa de la seva immunitat eclesiàstica i excomunió contra els qui envaïen o profanaven. Es construïren dintre aquest espai molts sagraments o cellers, petits graners, propietat dels masos, on guardaven llurs collites per protegir-los del pillatge. Sovint aquests sagraments es convertiren en hospicis, on passaren a residir els fills cabalers dels masos i homes d'ofici; els segles XI i XII foren posades sovint sota *la pau i treva de Déu*. Pel fet d'ésser totes de domini eclesiàstic, eren com una illa de la jurisdicció eclesiàstica dintre els termes feudals i senyoriais, i fou aquesta la causa de llur èxit de poblament... A la Selva, la Garrotxa i el Gironès els sagraments eren dits correntment cellers, i la sagrera passà a dir-se cellera". Encara avui en moltes localitats es manté el nom de sagrera o cellera, com també és conegut la població de Vilalba Sasserra amb el sobrenom de trenta passes.

El nucli primitiu de la vila es va formar en la sagrera. Els preveres encarregats de la parròquia van anar fent a través dels anys diversos establiments de les terres que eren a lous de la parròquia. Trobem un establiment fet per Berenguer Roca rector d'Arbúcies a favor de Pere Refart de la sagrera d'Arbúcies, d'un tros de terra dels camps de l'església. Realitzat el 5 de setembre de 1316 pel notari públic Pere de Sant Antoni a Hostalric.

En els capbreus de Bernat de Llèmena trobem documentat per primera vegada el nucli de la cellera d'Arbúcies amb una trentena de cases, on s'anomena la plaça, l'església, el cementiri, la rectoria, un carrer públic i el carrer del Vern. Les cases que formen la cellera, d'aquesta època totes tenien hort o feixa annexa a la casa, algunes d'elles s'anomenen "hospitio". N'hi havia que eren separades però la majoria ajuntades. Es comencen a establir gent amb algun ofici: teixidor, ferrers.

ELS PRIMERS CARRERS.

Els primers carrers es van anar formant al llarg dels camins rals que conduïen fins a l'església. La plaça és la part més important del poble. Des d'ella neix i creix la vila. Des de la fundació de la parròquia la plaça va ser ocupada pel cementiri de la vila, fins el segle passat. De cases que limiten al nord amb la plaça, n'hi havia cinc on actualment hi ha les voltes. El carrer públic és l'actual carrer Major i també les cases limiten al nord en aquest carrer. I les del carrer del Vern limiten a banda i banda. Antigament la Plaça era més gran, abastava una part del carrer Major on avui hi ha l'Ajuntament i les cases del seu davant.

El carrer del Vern és l'únic que té nom (carrero des Vern). Les primeres cases que s'hi van edificar són les més properes a l'església. La casa que sembla ser més important es el "casali de Guillerme de Ecclesia". A més també hi trobem el camí del vern "ca-

mino des verns" i el torrent "torrent vocato des verns". El topònim Vern, ve de l'arbre de ribera de la família de les betulàcies, de fulles caduques, agafatoses. Aquest carrer sempre ha mantingut el mateix nom. En canvi el Torrent dels Verns que deuria donar nom a aquest carrer, va adoptar diversos noms, com: Torrent d'en Maynou o Masnou, Torrent de la Rectoria i Torrent dels Capellans.

TEMPS DE REGRESSIÓ.

El procés de creixement de la població va quedar estroncada amb la pesta negra. El 1348 i les guerres remences del segle XV, deixà un fort despoblament, apareixen molts masos derruïts: Juniari, Vacamorta, Vesa, Palanca, Belletes, Janer, Trias, Castellà, Morer Saroca, Boscà, Sobirà des Vil·lar...

L'any 1428 el Noble Sr. D. Bernat de Cabrera establí a Joan Roquer i Ribot la meitat del molí fariner del cap del pont d'Arbúcies. Una de les especulacions de Marc Roquer, nét de Joan Roquer (hereu de la casa de Roquer) era fer préstecs de petites sumes fins a cent lliures sense interès a qualsevol veí d'Arbúcies amb la condició d'anar a moldre al seu molí.

Arribem al segle XVI amb un cens tan baix que en el fogatge de l'any 1515 tan sols hi trobem 40 cases adscrites en la vila i terme, una dotzena són de la vila i la resta de pagès. (Em fa pensar que aquest cens només reflecteix els noms dels que en són propietaris, aquests haurien anat adquirint progressivament les propietats dels masos derruïts o dels que no podien subsistir amb els seus escassos mitjans anaren venen les seves cases i terres les quals unides a les dels compradors formaren les grans propietats: Roquer, Regàs..., de manera que els antics habitants es veïeren obligats a emigrar o a dependre d'aquests propietaris)

RECUPERACIÓ DE LA POBLACIÓ. ROQUER I REGÀS ELS DOS GRANS PROPIETARIS.

A poc a poc, l'índex de població torna a recuperar-se, una mostra és el sorgiment d'establiments com el de l'hostaler Salvador Refart situat a la cellera d'Arbúcies que el trobem datat el 1535.

El 1569 el noble senyor. Lluís de Cabrera, concedeix establir carnisseria i dret de pastura a Francesc Roquer instal·lada a la plaça. Aquest li comprà al mateix noble el delme de la parròquia d'Arbúcies, Santa Maria de Lliors, Sant Pere Desplà i Sant Cristòfol de Cerdans, juntament amb tots els censos, dominis directes i senyories que dit noble senyor posseïa en les mateixes parròquies. Consta en la notaria d'Hostalric al 21 de febrer de 1579.

Segimon Roquer i Regàs fill i hereu de Francesc Roquer, comprà el dret de lluir i quitar el delme, tasques, censos i alodials dominis que son pare tenia empenyat a carta de gràcia de l'Il.lm. Sr. Vescomte de Cabrera i Bas. Consta en acta de Joan Pau Bayer notari d'Hostalric al 27 de gener de 1599.

Havent la Casa de Roquer que aquesta escriptura succeït a la de l'Il.lm. Sr. Vescomte de Cabrera i Bas, Marquès d'Aitona en el delme, censos, dominis i senyories que l'Il.ltre senyor. posseïa a Arbúcies, des dels anys 1569 i 1599 l'hereu Roquer és Senyor d'Arbúcies, així titulat en les confessions posteriors de dominis tant pertanyent a Roquer com a altres particulars.

Uns altres propietaris, Joan Regàs i Miquel Regàs de Lliors compraren a partir del 31 de desembre de 1570 a Pere de Billena i Horta i de Sta. Eugènia, donzell senyor. del terme del Castell de les Agudes del Montseny, natural de la parròquia de Campins una gran part de la muntanya del Montseny i el dia 4 de gener de 1581, a venda pura: els censos, delmes, tasques, directes senyories i botatges que tenia les parròquies

de: Montseny, la Costa, Sta. Susanna, Vila-drau, Lliors, St. Pere Desplà i Arbúcies.

Roquer i Regàs es converteixen en els grans propietaris d'Arbúcies.

FINALS DEL SEGLE XVI.

A partir dels 1573 trobem més notícies de la Vila (això ens demostra que s'ha acabat el temps de regressió de la vila). Tornem a trobar una trentena de cases, es torna a mencionar el carrer del Vern amb l'hostal d'en Vicenç Pujals. El carrer Damunt on hi passa la reguera, aquest carrer del Damunt es va anar ampliant a finals del segle XVI. Fins a principis del segle passat el carrer d'Amunt i el carrer Major eren un sol carrer. El carrer d'Amunt al llarg de la seva història ha adoptat diversos noms: públic, capellans, de les carbonisses, fins el segle passat que es dividí en dos. La plaça amb l'hostal d'en Fogueroles i la plaça de sota el cementiri i el cap del pont. En aquesta època en el cens de la població trobem diversos oficis que practicaven els habitants de la vila: paraire, teixidor de lli i de llana, sastre, sabater, boter, brasser, fuster, mestre de cases, picapedrer, ferrer, mercader, agrícola, traginer... També trobem emigrants vinguts de França que donen un impuls al creixement de la població.

S.XVII

A principis del S.XVII comencen a sorgir problemes entre els habitants de la vila sobre el regar dels horts. Per guardar de baralles i alguns danys que es podrien donar en algunes persones sobre aquesta qüestió, les autoritats presents, presidides per l'honorable Salvi Roquet regint la batllia de n'Orri i d'Arbúcies junt amb tots els habitants de la vila, feren un concert i adjudicaren el repartiment de l'aigua de la reguera de la vila.

L'any 1605 el rector Antich Morell estableix en emfiteusi dues peces de terra erma, una a Francesc Torrent traginer i l'altra a Rafel

Pujol traginer en el lloc on avui és el carrer del Castell.

Durant aquesta època es construeixen dues cases importants per la seva arquitectura: l'actual Rectoria i la Gabella, d'estil gòtic tardà. La casa de la Rectoria era propietat de la família Regàs de Lliors, que s'anomenà la casa gran del Regàs.

El 1686 trobem les primeres dades del lloc, Castell de Mahús, avui carrer del Castell i General Maús, aquest darrer abans es deia l'Hera del Prior i les seves cases limitaven a llevant amb el Torrent de Montsant que avui és el carrer Montseny. El carrer del Castell, va paral·lel amb el torrent de la Rectoria, era el camí ral que anava al veïnat de les Orses.

L'actual carrer del Pont el trobem citat el 1580 la casa del cap del Pont anomenada les Adoveries. També la casa de Joan Serra de la Costa que abans era de Miquel Pi situada en la davallada que va de la plaça a la Riera d'Arbúcies, també el mateix any Joan Fogueres del Molí cedeix un cens a la casa d'Anton Pujals que és a la davallada de la Costa. Quant el Pont a finals de la Guerra Civil el 1939, en la retirada de l'exèrcit republicà es feu volar i va quedar en peu una bona part d'un pont primitiu que havia estat eixamplat quan es va construir la nova carretera.

La nova Església d'Arbúcies.

A finals del segle XVI l'església es fa petita respecte el nombre d'habitants i es comença a construir l'actual temple d'estil gòtic tardà. Es construeix la nau i les dues capelles laterals més a prop del presbiteri. A començaments del XVII s'eixampla i es fan les altres capelles, el cor i el campanar.

Es funden les confraries, entre altres la del Roser el 1594 i la del Santíssim Sagrament el tercer diumenge d'agost de 1645 (d'aquí arrenca la festa major de la Vila). Els habitants d'Arbúcies tenen una participació molt activa en les administracions de l'Església.

El Bandolerisme

Un dels efectes més visibles de la forta crisi econòmica que patí Catalunya a l'inici del segle XVII, fou el gran desenvolupament del bandolerisme. A Arbúcies trobem mostres d'aquestes actuacions dutes a terme pel cap més visible del bandolerisme català de l'època, Joan de Serrallonga, molt vinculat a la nostra població ja que la seva mare era nada a St. Pere Desplà. Escollí com a lloc predilecte de les seves activitats la comarca de la Selva, on, per altra banda, comptava amb els millors factors i encobridors alguns d'ells arbuciençs: Segimon Ferrer, Segimon Brull i T. Terrés de Cerdans. Entre algunes de les seves malifetes cal destacar el desafiament a mort que feu a Francesc Regàs si no pagava mil escuts.

LA BATLLIA D'ARBÚCIES.

Pel que fa referència a l'administració municipal, en el S.XII trobem esmentada la Batllia d'Arbúcies, que més tard es va dir popularment de n'Orri, la qual abastava altres poblacions.

La família Orri i més tard Negrell eren batlles hereditaris de dita batllia, però des del segle XIV al segle XVII trobem altres noms que no pertanyen a aquestes famílies que bé eren sots batlles, regents o arrendataris de la batllia.

El dia de St. Joan de 1625, Francesc Regàs de Lliors fa arrendament a Joan Nofre, sabater de la Vila d'Arbúcies del bastó y batllia de sach que te de son cunyat Domingo Nagrellí d'Orri de tot el terme d'Arbúcies per un any. I el 30 de novembre de 1627 l'arrenda per quatre anys a Toni Dorca i Castanyer canoner de la Vila d'Arbúcies. El 15 de maig de 1628 va comprar a carta de gràcia a en Domingo Negrell i d'Orris de la Vila d'Hostalric cunyat seu el bastó i batllia de sach, "mustesaferia" i censos que dit Negrell té en la part. i terme d'Arbúcies, Joanet, Cerdans, Lliors i St. Pere Desplà.

Al 5 de juny de 1631 en la ciutat de Barcelona, En Joan de Sarriera i de Gurb, senyor del terme d'Arbúcies, donà a Francesc Regà ciutadà Honrat de Girona, els sagraments i homenatges del bastó que en tenia penyora del seu cunyat Domingo Negrell i d'Orri. El dijumenge 6 de juliol de 1631 en la plaça pública d'Arbúcies fou cridat pel nunci Joan de l'Herm, d'aquesta manera Francesc Regàs de la par. de Lliors, ciutadà honrat de Girona és el Batlle natural de la Vila i terme d'Arbúcies, St. Mateu de Joanet, St. Cristòfol de Cerdans, Sta. Maria de Lliors i St. Pere Desplà, per ordre i manament del Sr. D. Joan de Sarriera i de Gurb comte de Solterra senyor dels sobre dits llocs. Cinc dies després moria el senyor Comte a Barcelona.

El 30 d'abril de 1634 el mateix Domingo Negrell realitza una venda pura a Francesc Regà ciutadà honrat de Girona de tota la batllia o administració de la batllia. El Sr. Regàs continua arrendant la batllia fins que el Comú la compra amb el vist-i-plau del Comte de Solterra, aquesta es feu el 28 de gener de 1682.

El consell de la vila d'Arbúcies (comú o universitat) es solia reunir en l'església parroquial encara que en una acta de l'any 1627 es reunia en l'hostal d'en Fogaroles. El consell estava format per dos jurats: un de pagès i un de la vila i de diversos consellers que eren elegits per càrrec d'un any el dijumenge després de St. Joan del mes de juny. En una acta trobem com es delibera l'elecció del batlle:

"Die 13 de januarj 1686, convocada la universitat dels homens de la vila de Arbutias, dins de la Isglesia parrochial de dita vila haont lo consell ordinari de d^a (dita) vila se acostuma de convocar en la qual convocatjò han entrevingut y son estats presents los honors (honorables) Francesch Pujato y Joan Vidal lo pnt (present) any Jurats de dita vila i par^a (parròquia) Pere Fogueres de Monsoliu, Joan Francesch March, Joan Vandaguer y Pons, Antoni Moer, Domingo Refart, Miquel Torrent del mas, Jo-

seph Fogueres, Francesch Lleonart, Ramon Reig, Carlos Fogaroles, Joan Tanu, Joseph Pirutillio, Joan Torra de la Pineda, LLuis Rovira, Pera Ripoll y Riera, Pau Conill, Joan Serran, Miquel Arniges, Miquel Visens, Miquel March, Antoni Govern Jurat de Juanet los quals tots junts representent lo Consell Ordinari de dita vila y par^a a fi y effecte de fer la terna de Batlla de la pñt. vila y son terme per lo pñt Trieni qui comensara ha correr lo die de carnestoltes primer vinent segons privilegis acrcà de la Creatiò de Batlla ha d^a universitat concedits per lo egregi Sr. Compte de Solterra com ha Sr. natural de dita vila i terme: la qual terna se fa de aquellas personas, son vinculadas en la bolsa de Batlla... per sort de rodolí y son los següents

Domingo Refart

Joan Pujol

Joseph Fogueres Farrer

Las quals tres personas de dita terna ha deliberat lo consell que envien al dit Sr. Compte perque de ellas se fassa la nominatio de uno per lo officio de Batlla.

Joan Pau Bayer notj.

Nota: La sort de rodolí consistia en posar dintre una bossa els rodolins, o sia, unes boletes de fusta foradades dintre les quals es ficaven uns papers amb els noms escrits per després extreure'n les necessàries, i en el nostre cas, tractant-se d'una terna, tres.

A finals del segle XVII la població ha augmentat fins a un miler d'habitants. El rector de la parròquia ha fet més establiments, entre ells el 1696 establí a Joan Llobet un tros de terra del camp de la Rectoria, per edificar casa (és la casa que avui coneixem com a Can Torrent).

S.XVIII

La Guerra de Successió

Durant la Guerra de Successió, Arbúcies es decantà a favor de l'Arxiduc Carles i en patí les conseqüències. Moriren diversos joves

que lluitaren amb en Moragues a Manlleu. La Vila fou incendiada tres vegades. Cal destacar el combat que hi hagué a mitjans de gener de 1714 dels somatents d'Arbúcies i els de les contrades contra un destacament de soldats valons. En el llibre d'òbits de la parròquia consta una nota entre els dies 18 i 23 de gener de 1714 que diu: "En estos dies proxims passats, se enteraren molts soldats, que moriren a les escopetades, no saberem los noms".

El 1722 el rector junt amb els obrers vengueren un tros de terra de sota i junt a les parets de l'església a Joan Colat rajoler, per edificar casa, aquesta casa és la que s'anomena cal Frare de la Costa, avui can Cornet.

Tot el terreny que era alou de la parròquia, pràcticament estava del tot edificat, tan sols quedava l'horta de la Rectoria. La població tenia necessitat d'eixamplar-se, ho feu per la banda del camí ral que anava d'Arbúcies a Hostalric. A vora d'aquest camí la primera casa que trobem mencionada és la d'en Marcús del Sorral a principis del S.XVIII. Fins el 1711 no trobem cap data del Sorral com a carrer. En una acta de fundació feta per Miquel Fogueres del Molí en el 1764 esmenta que se separen diversos trossos de terra per l'edificació de cases i també ens parla de l'antic camí ral que travessava uns terrenys pedregosos i arenosos, prats, horts i bosc, conegut antigament com a Rieral. Aquest camí era molt freqüentat pels arbuciençs per anar a la Capella de la Pietat documentada des de l'any 1527, construïda en el coll de la Galzerana d'en Roquer vora el camí ral que va d'Arbúcies a Hostalric.

El camí ral que anava d'Arbúcies a la parròquia de Joanet, travessava el camp de Magnes propietat de la família Refart i seguia on avui hi ha el carrer de Sant Hilari. Entre el 1744 i 47 els Rafart hi fan establiments. En la fundació del Sant Hospital dels Pobres fet pel Rnd. Josep Torrent i Saleta en l'any 1786 ja consta en el carrer dit vulgarment de Magnes. L'antic hospital

era l'edifici que avui és el col·legi Vedruna.

El rector Jaume Quera per comprar l'actual Rectoria es ven la vella i les terres del seu entorn. En aquest terreny s'hi construeixen les primeres cases del carrer St. Jaume. El 1773 ja s'han establert veïns amb el pacte que dins el termini de 5 anys hauran d'empedrar la meitat del carrer amb la conformitat que s'haurà empedrat la resta del carrer.

EL S.XIX.

En el S.XIX encara es conserven els rituals ancestrals com és el de prendre possessió d'una casa o unes terres. Trobem "Devant del Not. Francesc Milans i de testimonis, constituit personalment Francesc Ferrer treballador del terme d'Arbúcies, ocm a fill i cohereu de Magi Ferrer son pare, devant de la casa anomenada Pla de Lliors del mateix terme, en dit nom ha pres pcessió real, corporal sen quasi de la referida casa. I en senyal de dita pcessió ha entrat dins de dita casa, i quedant-se allí sol ha tancat i després obert les portes principals de la mateixa. I seguidament anant-sen en lo pati o era i després en els terres de la dita casa, prengué també poscessió real, corporal sen quasi de aquelles, i en senyal de dita poscessió prengué un pany de terra i herbes, i espargí per una part i altra caminant per dites terres"

L'ajuntament encara no tenia una seu pròpia, tenia llogada una sala en una casa al carrer St. Jaume, núm.13 (avui can Taberna) per tenir l'estudi i congregar-se, així ho trobem documentat el 1808.

Guerra de la Independència.

El gener de 1810 els francesos incendiaren una trentena de cases de la vila. Els habitants esporuguits i escarmentats dels successos de l'any anterior, varen abandonar la població, refugiant-se a les masies més amagades i sobretot, a dalt al Montseny, pels voltants de Sta. Fe, van passar-hi uns 6 mesos, patint les inclemències del fred.

Quan varen tornar a la Vila, havia crescut l'herba pels carrers. D'aquest període de temps s'anomenà "El temps de l'expatriació".

No és estrany que la Vila no conservi habitatges amb senyals d'antiguitat, si en cada guerra que ha succeït ha hagut de refer les seves cases.

Un fet important en la Vila va ser treure el cementiri parroquial que hi havia a la plaça, fent-ne un de nou al costat de la Capella de la Pietat. No sé sap la data exacta però fou a començaments del S. XIX.

El 1814 trobem diversos barris constituïts, això és palès en la celebració de les Enramades. Trobem la del Carrer de Damunt, la del Vern i Castell i la del Sorral. El 1852 els carrers del Sorral i Magnes la celebren junts. Els pagesos des de sempre la celebren el dia de l'octava.

El 1836 es construeix la nova reguera que condueix l'aigua a la Vila prenent-la de la Riera Gran en el paratge anomenat "Pas del Boig" i també per prevenció d'incendis.

El 1851 es construeix la casa de la vila al costat de l'església.

El 1860 la població superava els 3.300 habitants. Això va promoure la necessitat de reorganitzar la parròquia. Es feu un intent de reeixir les antigues parròquies de Lliors, St. Pere Desplà i St. Climent, després de diversos projectes no prosperà.

El 23 de gener de 1862 s'inaugura la carretera d'Hostalric a Arbúcies. El seu pas per la vila d'Arbúcies s'anomena carrer Francesc Camprodon, conegut popularment com la Carretera. El Diputat Camprodon presidí la inauguració i en el seu discurs va destacar la gran importància de la carretera per al desenvolupament de la riquesa d'aquest país i comarca. La carretera s'ha convertit en l'eix principal de la vila, on hi trobem situat la gran majoria dels comerços i totes les entitats bancàries de la població.

El 1865 s'enderroca part de la casa d'Anton Horta per formar el carrer que va des de les voltes de la plaça a la Carretera.

EL S.XX.

Apareixen signes de Modernisme a la Vila d'Arbúcies, com són les cases Balero i de Vicenç Bosch en el carrer Francesc Camprodon i el parc de can Badés. Aquests signes reflecteixen un benestar social dels vilatans en aquesta època.

Durant la segona República s'obrí el carrer Germana Assumpta, el de Segimon Folgares i el pont de la Farga. A partir dels anys 60 la població d'Arbúcies es veu favorablement incrementada. S'obren nous carrers fins a l'actualitat. En els darrers anys el creixement de la vila ha estat considerable. La gent del camp ha vingut a viure al poble degut al procés d'industrialització i molta gent ha optat per viure en cases situades a la perifèria del nucli de la població, naixent diverses urbanitzacions. Ara com ara la part antiga d'Arbúcies ha anat quedant, a poc a poc, deshabitada i la població s'ha traslladat a indrets de la mateixa vila que disposen de sol, cases amb jardí, zones més tranquil·les... El poble també ha crescut perquè hi ha hagut gent que ha optat per Arbúcies com un lloc de segona residència.

Amb la qualificació de la zona del Montseny Parc Natural i Reserva de la Biosfera, tots els termes municipals estaven afectats pel que fa referència a les noves construccions residencials i industrials. A l'hora d'emmarcar les zones de parc i pre-parc es van tenir en compte el nuclis de població situats a la perifèria deixant-los-hi un espai per al possible creixement urbà o bé inclouent-hi a la zona de protecció sols una part del municipi.

Arbúcies sempre ha viscut i viu del Montseny. La seva indústria tradicional n'és un exemple clar de la forta vinculació amb el medi: tèxtils, fargues, torneries, serradores, carboners, roders... Arbúcies destaca pel

seu model industrial propi: la indústria carrossera, antigament fortament vinculada amb els recursos naturals del Montseny, avui els avenços tècnics han deixat en desús aquests recursos naturals i s'utilitzen nous materials.

EL NOM: ARBÚCIENS.

El nom de la vila va conservar el topònim del lloc: Arbúcies, a diferència de poblacions veïnes i d'altres que van adoptar el nom del titular de la parròquia com són St. Hilari Sacalm, St. Feliu de Buixalleu, Sta. Coloma de Farners... El mot Arbúcies el trobem documentat per primera vegada el 862 amb un precepte del Carles el Calb, rei de França. Diuen que Arbúcies deriva d'arboçar, per bé que alguns erudits creuen que l'etimologia d'Arbúcies prové del mot arbúcia, que el diccionari defineix com a "conjunt de brosta i brolla, que es fa al bosc" i que, almenys actualment, és l'equivalència més lògica del paisatge arbucienc.

ELS ARBUCIENS.

Arbúcies des de sempre ha estat una població solidària, defensora dels drets de les persones, en trobem mostres des del S.XV: Arbúcies acollí uns pelegrins que feien camí de Bruges a Santiago de Compostela i patiren una epidèmia.

En el S.XIX a la plaça de la vila es feia el ranxo dels pobres, que consistia en una sopa i pa que es distribuïa als pobres d'aquesta vila per acord de l'ajuntament i diversos particulars.

En el mateix segle trobem diverses mostres d'ajudes a altres poblacions:

1871, socorren les necessitats de Tudela (Navarra) ocasionades per les inundacions.

1869, per socórrer als habitants de Castelló d'Empúries pels incendis de les messes i cases.

1864 per socórrer els habitants d'Alcira i altres poblacions de València que foren víctimes de les inundacions.

1863 per socórrer als que han sofert el terratrèmol en la ciutat de Manila i el seu conorn al 3 de juny.

En els últims temps aquest caràcter dels arbuciencs s'ha fet més palès. El municipi d'Arbúcies està duent a terme una política de compromís i de cooperació amb els col·lectius de marginats. Aquestes declaracions sempre s'han traduït en actuacions pràctiques: Agermanament amb Palacagüina, Agermanament amb Hagunia, ajudes a Bòsnia,...

Alguns arbuciencs consideren que aquest tarannà dels habitants de la vila fou heretat de l'època del liberalisme o bé que en aquesta època es demostrà l'esperit dels arbuciencs: participatiu, solidari... El que sí és cert, és que els arbuciencs organitzen i participen d'un gran ventall d'activitats socials i culturals en la vila. Moltes de les activitats culturals i tradicionals estan o han estat totalment vinculades amb el Montseny.

APÈNDIX

ELS ESPOSOS GOT I ESPECIOSA VENEN, A ARGILA I A LA SEVA MULLER, ELÍCIA, LA QUARTA PART D'UNA VINYA SITUADA AL PAGUS DE GIRONA, A LA VALL D'ARBÚCIENS, A L'APÈNDIX DE PALAU FELMIR, PEL PREU CONVINGUT ENTRE ELLS.

In nomine Domini. Ego Godus et uxor mea Speciosa vinditores vobis Argelane et uxori sua Elesia emtores. Per ahnc carta vindicionis nostre vindimus vobis ipsa vineam, ipsa quarta parte, que nos vobis dedimus ad plantare, et vos edificatis in paco lerundensis, in valle Arbucias, in apendio de Palacio Felmiro conna, qui fuit. Et afrontat: de parte orientis in vineam Sesolfo, et de meridie in vienam Daniel, et de occiduo in vine-

am Taurello, et de circi in vineam Quiniberti. Quantum infra istas quattuor afrontaciones includunt, sic vobis vindimus ipsa quarta parte in aderato et definito in ipsum conventum cot inter nos fuit, cot superius resonat, tantum cot vobis emtores bene sepistis et nos vinditores manibus nostris recepimus, et nihil que de ipsa ec omnia a facere non remansit est manifestum. Quem vero predicta vinea superius nominata de nostro iuro in vestro tradimus dominio potestate per avendi, vindendi, donandi, comutandi sive et faciendi exinde cot iudicare volueritis liberam in Dei nomine abeatís potestate cum exio et regresso suo. Sana vero cot fieri mnima credimus ex se venturum cot si nos vinditores aut ullus orno suposita vel subrogata presona qui contra ahnc ista vindicionis venerit aut nos venerimus inferam seo inferat aut partique vestre quantum ad eodem tempore in melioratum fueri duplam vobis perpeti abitura. Et in antea ista vindicio firmis stavilis permanea.

Facta carta vindicionis IV nonas setembris, anno III recnante Karlo rege.

Sign+ Godus. Sing+ Speciosa, qui anc ista vindicionis fecimus et testes firmare rogavimus. Sign+ Tauderandus. Sign+ Sesdeis. Sign+ Bellus.

Usila presbiter, qui anc ista vindicionis scripsi et sss. sub die et anno quod supra.

Diplomatari Catedral de Vic

NOMS DELS TITULARS DE LES CASES DE LA CELLERA D'ARBÚCIES EN L'ANY 1.343.

María uxor Berengarii Feces Ferrarii
*Petrus de Pino
Guillerma Xansa
Guillerma uxor Petri de Pujals
Guillermus de Buschetis et Sibilia uxor
Guillermi Bonerii

* Són posseïdors de dues cases.

Guillermus de Buschetis
Francisci Oliveri
Thomasius de Buschetis et Saurina uxor
*Na Mascarosa uxor Bernardi de Podio
*Guillermi de Euclesia
*Bernardi de Auledes et Margarita uxor
*Olmerios Ferrarius
Petrus de Sala
Helarmanda Dalmaua
Bernardi Rusli
Franciscus Raubatoris
Elisendis uxor Petri de Colle
Berengarii Caros
Petrus Massa
Elisendus uxor Guillermi Cortina
Guillermus Marchus et Margarita uxor
Barnardus Saurini
Elisendis uxor Guillermi Bertrandi
*Arnaldus Oliverii
Arnaldus de Podio
Petrus de Morerio
Benefitii
Rectoria

Arxiu Parroquial d'Arbúcies

RELACIÓ DE BATLLES DE LA BATLLIA D'ARBÚCIES I D'ORRI DEL S.XII AL S.XVII.

1183. Ramon d'Orri, batlle de les parròquies d'Arbúcies i St. Pere Desplà.
1235 Arnaldum de Arbucies baiulo.
1283 Arnaldo de Orreo baiulo de Arbutiis
1308 Arnau de Podio balle del terme d'arbucies
1313 Arnaldi de Orrea bayuli de Arbutiis i Felip de la parroquia d'Arbúcies al lloc dit "Urceis"
1326 Creu batlle d'Arbúcies
1353 Bernardus de Orreo baiulius de Arbutiis

1388 Joan d'Orri batlle d'Arbúcies
1436-42 Bernat Negrell
1462 Antoni Roquer, conceller regint la batllia d'Arbúcies i d'Orri
1463 Pere Regàs batlle d'Arbúcies
1519-39 Joan Negrell batlle de n'Orri
1567-88 Antoni Negrell
1578 Onofrius Torrent regens Bayuliam dicta Par. de Arbucias
1579 Hieronimus Vila regens byuliam de Norri
1583 Antoni Negrell i de Orri, te establert lo bastó del terme i vila d'Arbúcies
1585 Antoni Pujatós ats Dorcha balla de dita Vila
1589 Montserrat Congost balla de dit lloch
1593 Balla Rovira d'Arbúcies
1598 Toni Dura balla de la punt ballia d'Arbúcies
1605 Salvi Roquet balle de Norri i d'Arbúcies
1607 Sagimo Cellabona Batlle
1608 Salvi Roquet balle de Norri i d'Arbúcies
1612 Domingo Negrell i de Orri hereu del bastó del terme i vila d'Arbúcies
1615 Bartomeu Arniges Bayuli dicta Villa
1618 Joannis Barancell o Bancell bajuli dicta Villa d'Arbúcies
1625 Joan Nofre Sabater te arrendat el bastó i batlliu de Sac
1627-28 Antoni Dorcha i Castanyer bayuli seu regenti bayulia dicta Villa
1631 Francesc Regàs ciutadà honrat de Girona, batlle natural de la pnt vila i terme d'Arbúcies, Joanet, Cerdans, Lliors i St. Pere Desplà

1631 Segimon Sellabona
1634 Francesch Fogaroles
1635 Busquets Vell
1642 Joan Torrent paraire balle de la vila d'Arbúcies
1658 Josep Saleta pagès de St. Hilari batlle de sach d'Arbúcies
1674 Franc Torrent i Dorca batlle d'Arbúcies
1687 Josephus Fogueras ferri faber et Bajulus villa de Arbúcies

Elaboració pròpia

MEMORIAL DELS SALARIS DEL BALLE D'ARBÚCIES DE L'ANY 1.629

Per qualsevol peage de causa civil 5 sous.
Per comanda de inventari 1s.
Per casum manament 1s.
Per casum jurament que rebia 1s.
Per casum terma o fita que posan 1s.
Per consum sagrament y homenatje 2s.
Per lletres de Requesta 7s.
Per posar alguna persona al sep o als ferros o preso en casa del balle 5s.
Per lo bestiar menut que aportant a la guarda en casa del balle 4 diners de entrada per cada bestia y dos diners de guarda cascun dia per cada bestia de tenirlos dins casa que aventlos de guardar fora se a de pagar de mes y tambe sils donen a menjar
Per lo bestiar gros un sou de entrada y quatre diners de guarda y de la matexa manera an de pagar com esta dit en lo bestiar manut en lo donar menjar y traurel de defora.
Per a finir los pesos de lataula de la carn en la festa de pasqua una lliura de carn.
Per afinar pesos y cans de mercaderie per

cada pes y cana 2 dines per reconexer y afinar los vuitans mesurons y romanes cortes y altres mesures y cada una delles 1s.

Per afinar maytedelles y mitges maytedelles 1s.

Per casum bou y vaca ques mata rebla llengua

Los bans de sinch sous son del balle sens entrar-hi-los en res

Le penes se acometen per rabo de la oste-saferie son del balle

Reb tres sous y quatre per lliure de qualsevols compositions bans y penes foriscapis y bens vagans se esdevingan en dita balle

Per cada dicta de causes sivils 10s.

es balle de sach reb de onse hu de tot lo delme de roquer

Arxiu familiar Regàs

BIBLIOGRAFIA.

CARRERAS I CANDI, Francesc: *Notes històriques de St. Hilari*. Barcelona, Imprempta fills de D. Casanovas, 1911.

COLL, Jaume: *Breda Històrica i actual*. Granollers, Editorial Montblanc, 1971

COLL, Jaume: *El Castell de Montsoriu*. Girona, Parròquia de Breda, 1994.

LLOBET, Salvador: *El medio y la vida en el Montseny*. Barcelona, C.S.I.C., 1947.

MARQUÈS, Josep Maria: *Arbúcies Cristiana*. Capallades, L'eix editorial, col. Sant Feliu núm. 17, 1994.

PLADEVALL, Antoni: *La batllia d'Orri i d'Arbúcies. Monografies del Montseny*, núm. 9. Viladrau, Amics del Montseny, 1994.

GINESTA, Salvador: *La comarca de la Selva*. Barcelona, Ed. Selecta, 1972.